

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยปี กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคง

by Rubkwan Rerkrujipimol

WORD COUNT 11579 TIME SUBMITTED 15-MAY-2013 07:24AM
CHARACTER COUNT 35290 PAPER ID 330093212

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
3	
บทที่ 2 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 แนวคิดการจัดการอุทกภัย.....	30
2.2 การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะน้ำท่วม.....	40
2.2.1 ระดับท้องถิ่น.....	45
2.2.2 ระดับชุมชน.....	57
2.2.3 ระดับตัวบ้านหรือหน่วยพักอาศัย.....	58
12	59
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	59
3.1 การกำหนดการวิจัย.....	60
3.2 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย.....	61
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	61
3.4 การออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	62
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
3.6 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	63
3.7 ผลการดำเนินงานวิจัย.....	63
บทที่ 4 สภาพของชุมชนของเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6.....	64

4.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทางกายภาพชุมชนของเจริญพัฒนา หมู่ 2.....	65
4.2 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2.....	68
4.3 ประวัติความเป็นมาและสภาพทางกายภาพของชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6.....	70
4.4 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6.....	72
4.5 สรุปสภาพของชุมชนของเจริญพัฒนา หมู่ 2และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6...	76
บทที่ 5 การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย.....	78
5.1 การจัดการป้องกันอุทกภัยในช่วงต้นโดยตำบลบางขุน.....	80
5.2 การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยของชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2.....	82
5.3 การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยของบ้านคลองรังสิต หมู่ 6.....	85
5.4 สรุปการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย.....	109
33	
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	
6.1 สรุปผลการวิจัยปัญหาและอุปสรรค.....	111
6.2 อภิปรายผล.....	112
6.3 ข้อเสนอแนะการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย.....	114
6.3.1 ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6.....	115
6.3.2 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)และเครือข่าย.....	116
6.3.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	117
6.3.4 สรุปข้อเสนอแนะการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย.....	118
6.4 ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ.....	119
6.5 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	120
รายการอ้างอิง.....	122
ภาคผนวก.....	123
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง.....	124
ภาคผนวก ข แผนที่ตำบลบางขุน.....	125
ภาคผนวก ค แบบประมาณการซ่อมแซมบ้าน.....	126
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	127

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ภาคกลางของประเทศไทยประสบอุทกภัยครั้งที่ยาวนานที่สุด¹ มีการเกิดความเสียหายใน 64 จังหวัด มูลค่าความเสียหาย 1.44 ล้านล้านบาทที่อยู่อาศัยได้รับความเสียหาย 4,086,138 หลังคาเรือน โดยภาคกลางของประเทศไทยประสบอุทกภัยครั้งที่ยาวนานที่สุดซึ่งมาจากหลายสาเหตุ เป็นสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ความเจริญทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมจากสภาพเดิม ทำให้พื้นที่ที่เคยเป็น บึง หนอง คลอง ต้องถูกถมทับเพื่อสร้างเป็นตึกราม บ้านช่อง จึงทำให้การระบายน้ำเป็นไปได้อย่างยากลำบาก อีกทั้งปริมาณน้ำเหนือไหลหลากและแผ่นดินทรุดตัว เกิดความเสียหายมหาศาล ทั้งที่อยู่อาศัยและงบประมาณความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

14

จากอุทกภัยครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 เนื่องจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำภาคฤดูร้อนภาคใต้ตอนบน ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้² ทำให้ประเทศไทยมีฝนชุกหนาแน่นและฝนหนักมาก ร่องมรสุมกำลังแรงสาเหตุจากปรากฏการณ์ลานินญาที่มาเร็วกว่าปกติ ประกอบกับน้ำป่าไหล สาเหตุจากการทำลายป่าไม้ ทำให้น้ำในอ่างเก็บกักระดับกักเก็บ น้ำจึงล้นไปรวมกันในพื้นที่ท้ายเขื่อน มีอัตราการไหลของน้ำใกล้เคียงกับอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2538 แต่มีปริมาณน้ำมากกว่า ประกอบกับการใช้ที่ดินได้เปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือ ในรอบ 16 ปีที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาพื้นที่เมือง ชุมชน และทุ่งนาต่างๆ ไปมากมาย ทำให้มีสิ่งก่อสร้างและอาคารต่างๆ ได้แก่อาคารที่อยู่อาศัย ศูนย์การค้า โรงงานอุตสาหกรรม จึงทำให้อุทกภัยขังอยู่ในพื้นที่ต่างๆ อย่างรุนแรงเป็นระยะเวลาเกินกว่า 2 เดือน เกิดความเสียหายเป็นจำนวนมาก

ที่อยู่อาศัย คือหนึ่งในปัจจัยสี่ที่เป็นรากฐานของความมั่นคงของชีวิตและครอบครัว รวมทั้งบริการต่างๆ ที่เชื่อมโยงบุคคลและครอบครัวเข้ากับชุมชนและจากชุมชนสู่ภูมิภาค อีกทั้งเป็นที่ซึ่งผู้อยู่อาศัยสามารถประกอบอาชีพได้ จากอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554

จากภาพ 1.2 พบว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติ ความเสียหายรองจากกรุงเทพมหานคร ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อชุมชนผู้มีรายได้น้อย จากการศึกษาพบว่ามีหน่วยงานที่ช่วยเหลือด้านการอยู่อาศัยสำหรับชุมชนผู้มีรายได้น้อย มีบ้านมั่นคง โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) บ้านเอื้ออาทร โดยการเคหะแห่งชาติ และบ้านจัดสรร เอกชน จึงเลือกกรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในภาคกลางมีบ้านที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 33,646 ครัวเรือน จากผลกระทบอุทกภัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าพื้นที่จังหวัดปทุมธานีต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาที่กั้นกลาง เป็นพื้นที่ประสบภัยจากอุทกภัย น้ำท่วมมาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อปลายปี เกิดการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำมากผิดปกติ ทำ

ให้อุทกภัยสูงและชงนาน จนทำให้เกิดความเดือนร้อนของชาวบ้านจึงเกิดการรวมตัวกัน ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจำนวน 14 ชุมชน จำนวน 1,241 หลังคาเรือน

จากการสัมภาษณ์ผู้ว่าการสำนักงานภาคกรุงเทพมหานครและหัวหน้าสำนักทรัพยากรบุคคล⁴ ถึงชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนต้นแบบ และเป็นรูปธรรม พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในแต่ละระดับอุทกภัย ได้มีการปรึกษา การวิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลต่างๆที่ได้รับรวบรวมมาประกอบ อีกทั้งได้เข้าร่วมการประชุมความเสียหายจากอุทกภัยภาคกลางและภาคอื่นๆ จากอุทกภัยครั้งใหญ่ปี พ.ศ. 2554 นี้มีพื้นที่ระดับอุทกภัยสูงคือ ชุมชนบางขุน จังหวัดปทุมธานี มีระดับอุทกภัย 1.80-2.40 เมตร (ระดับหน้าอก-ศีรษะ) ระดับอุทกภัยปานกลางคือ ชุมชนบางเขน กรุงเทพมหานคร มีระดับอุทกภัย 1.00-1.80 เมตร (ระดับเอว-หน้าอก) และระดับอุทกภัยต่ำ คือ ชุมชนภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีระดับอุทกภัย 0.50-1.00 เมตร (ระดับหัวเข่า-เอว) ได้รับผลกระทบที่รุนแรง

จังหวัดปทุมธานี⁵ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ปัจจุบันยังเป็นที่อุตสาหกรรมสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ มีอัตราการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยอย่างรวดเร็ว อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 46 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 1,565.856 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองปทุมธานี สามโคก ลาดหลุมแก้ว รัษฎบุรี หนองเสือ คลองหลวง และลำลูกกา ซึ่งตำบลบางขุนตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ตำบลบางขุน อำเภอเมืองปทุมธานี มีพื้นที่ 47 ไร่ 2 งาน 50 ตารางวา มีจำนวนประชากร⁶ ประมาณ 22,200⁶ ครัวเรือน มีทั้งหมด 17 ชุมชน จำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลมีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านตลาดบางขุน หมู่ที่ 2 บ้านคลองเปรมประชา หมู่ที่ 3 บ้านบางเขยด หมู่ที่ 4 บ้านบางขุน หมู่ที่ 5 บ้านบางขุนและหมู่ที่ 6 บ้านคลองรังสิต ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงจำนวน 1,159 ครัวเรือน ⁷

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัดในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดภาวะ น้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ⁷ พระยาเป็นบริเวณกว้างและก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม อีกทั้งเป็นที่ราบลุ่ม⁷ เป็นพื้นที่แอ่งกระทะ ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวจัด สภาพดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดจัด ลักษณะดินเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำไม่ดี และการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า

1. เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของครัวเรือนผู้อยู่อาศัย กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 ตำบลบางขุน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาสภาพที่อยู่อาศัยและการอยู่อาศัย ก่อนการเกิดอุทกภัย การจัดการที่อยู่อาศัยระหว่างอุทกภัยและการจัดการที่อยู่อาศัยหลังอุทกภัย กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 ตำบลบางขุน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 ตำบลบางขุน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 ตำบลบางขุน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาประชากรที่อยู่อาศัยในตำบลบางขุน จังหวัดปทุมธานีมีประมาณ 1,159 ครัวเรือน (ข้อมูลชุมชนบางขุน) มีทั้งหมด 17 ชุมชน ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยรุนแรง ส่วนใหญ่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนที่เป็นแกนหลักและเห็นเป็นรูปธรรม ได้เลือกกรณีศึกษา คือ ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 ขนาดพื้นที่ 5 ไร่ 1 งาน 10 ตารางวา 92 ครัวเรือน สร้างในที่ดินใหม่และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 มีพื้นที่ 5 ไร่ 100 ครัวเรือน ปรับปรุงจากที่ดินเดิม ดังนั้นจึงได้ศึกษาการจัดการด้านที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง : ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 ตำบลบางขุน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี การจัดการในภาวะอุทกภัย ตั้งแต่เริ่มต้นสถานการณ์อุทกภัยในช่วงปลายเดือนกรกฎาคม ถึงธันวาคม พ.ศ. 2554 และระยะเวลาสำรวจและเก็บข้อมูลถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2556

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการ (Management)⁸ หมายถึงกระบวนการจัดระบบกิจกรรมของบุคลากรให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ การจัดการเป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมายจัดระบบทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และการประเมินผลสำหรับการจัดทำกิจกรรมในอนาคต

6
 การจัดการ (Management)⁹ เรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ชุดของหน้าที่ต่าง ๆ ที่กำหนดทิศทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient) หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า ส่วนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) หมายถึง การตัดสินใจอย่างถูกต้องและมีการปฏิบัติการได้สำเร็จ ดังนั้นผลสำเร็จของการจัดการต้องมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กันไป การนำทรัพยากร³²บริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหารคือการวางแผน การจัดการองค์การ ซึ่งจากความหมายดังกล่าวมีคำสำคัญ 3 คำ คือ กระบวนการ ทรัพยากรและการบริหาร ทั้ง INPUT คือทรัพยากรการบริหารอันได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุและวิธีการ จัดการ เพื่อการประมวลผล

ที่อยู่อาศัย¹⁰ เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เพราะชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่ ทั้งการพักผ่อนหลับนอน และการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในครอบครัว ที่อยู่อาศัยมีทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย สิ่งใช้สอยที่จำเป็นตามความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ

ดังนั้น การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน หมายถึง กระบวนการจัดระบบกิจกรรม ในการเตรียมและการป้องกันที่อยู่อาศัยก่อนการเกิดฉุกเฉิน การอพยพ การอยู่อาศัย การปรับที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยหลังจากฉุกเฉินเพื่อให้มีที่อยู่อาศัยและสภาพการอยู่อาศัยที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ โดยมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ได้แก่ กำลังคน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) เครื่องมือในการดำเนินงาน (Machine) โดยที่อยู่อาศัยในงานวิจัยนี้หมายถึง 1) ตัวบ้านหรือหน่วยพักอาศัย 2) ชุมชนและ 3) พิจารณาการจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆที่ร่วมกันให้ความช่วยเหลือในการจัดการที่อยู่อาศัย

31

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลเพื่อการเตรียมตัว การจัดการที่อยู่อาศัยในสภาวะฉุกเฉินสำหรับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการชุมชน ผู้อยู่อาศัยในชุมชนและ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน)
2. ใช้เป็นแนวทางในการจัดการที่อยู่อาศัยในสภาวะฉุกเฉินสำหรับโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย
3. เนื่องจากก่อนหน้านี้ยังไม่มีปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการที่อยู่อาศัยในสภาวะฉุกเฉิน งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นงานวิจัยเริ่มต้นเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาและติดตามต่อไปในอนาคต

30

แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการจัดการอุทกภัย

ก. ความหมายของอุทกภัย¹

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้ให้ความหมายของอุทกภัยไว้ว่า ภัย หมายถึง อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ นำมาซึ่งความสูญเสีย หรือความเสียหาย แบ่ง

ได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

- (1) ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ และภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม วาดภัย ดินถล่ม ภัย

แล้ง ไฟป่า

- (2) อุทกภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ น้ำท่วมและคลื่นน้ำ สามารถบริหารจัดการเพื่อลดหรือบรรเทาผลกระทบ

อุทกภัย คือ หนึ่งในอุทกภัยทางธรรมชาติ อันตรายที่เกิดจากน้ำท่วม เกิดจากสภาวะที่น้ำไหลเอ่อ สันฝั่งแม่น้ำ ลำธารหรือทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ได้อยู่ใต้อิทธิพลน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ซึ่งระบายออกไม่ทันทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ แบ่งได้ลักษณะ 2

- (1) น้ำท่วมขัง น้ำล้นตลิ่ง เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเนื่องจากปริมาณน้ำไม่มีประสิทธิภาพ มักเกิดขึ้นในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและบริเวณชุมชนเมืองใหญ่ เกิดจากฝนตกหนักบริเวณนั้น ติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน จึงเกิดความเสียหาย

- (2) ภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ในพื้นที่ที่เกิดจากฝนตกหนักในบริเวณพื้นที่ซึ่งมีความชันมาก คุณสมบัติในการกักเก็บหรือการค้ำน้ำน้อย เช่น บริเวณต้นน้ำซึ่งมีความชันของพื้นที่มาก พื้นที่ป่าถูกทำลายไปทำให้การกักเก็บหรือการค้ำน้ำลดน้อยลง บริเวณพื้นที่ถนนและสนามบิน

ดังนั้นการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยอยู่ในประเภทอุทกภัยทางธรรมชาติที่มีแนวโน้มเกิดขึ้นบ่อยครั้งในอนาคต ปัจจัยแรกที่ทำให้การผังเมืองประสบความสำเร็จ เน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วม พื้นที่ทางน้ำไหลผ่าน พื้นที่เสี่ยงภัยเพื่อให้เกิดการยอมรับและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของพื้นที่ ให้เกิดความตระหนักและประสานความร่วมมือ

ข. สาเหตุน้ำท่วม

สาเหตุน้ำท่วมผิดปกติ² เนื่องจากปริมาณน้ำที่ไหลผ่านแม่น้ำ พายุที่พัดเข้าภาคเหนือและภาคกลางของไทยมีข้อสังเกต ได้แก่ ฝนตกในฤดูร้อนและอากาศฤดูร้อน ทำให้ดินไม่แตกแห้งเหมือนทุกปีก่อนเข้าสู่ฤดูฝน บึงและหนองน้ำ การรुक้าแม่น้ำลำคลอง โดยธรรมชาติลำน้ำกว้างขึ้นเมื่อมีน้ำไหลแรง อีกทั้งมีการถมที่ออกไปหรือปลูกต้นไม้กันค้ำริมน้ำ แม่น้ำลำคลองตื้นเขิน จึงควรมีการขุดลอกเพื่อการไหลของน้ำ มีป่าไม้ถูกทำลาย เมื่อน้ำที่ไหลมารวมกันดินทราย หากฝนตกหนัก เกิดน้ำป่าไหลหลาก อีกทั้งแนวกันน้ำท่วมหลายจังหวัดพยายามกันเขตเศรษฐกิจ ทำให้น้ำถูกบีบให้ไหลในแม่น้ำทั้งที่น้ำสั้นค้ำ จึงระบายเพิ่มตามธรรมชาติ เมื่อแนวกันน้ำท่วมพัง น้ำล้นเขื่อนแตก ไม่มีพื้นที่รองรับน้ำเนื่องจากการบุกรุกเข้าอยู่อาศัย ทั้งหน่วยงานรัฐบาลไทย การถมที่ ทำถนนให้สูงจึงทำให้พื้นที่แก้มลิงธรรมชาติหาย เกิดการพังทลาย

วิถีชีวิตของภาคกลางผูกพันกับแม่น้ำมาตั้งแต่อดีต ด้วยทำเลที่ตั้งอยู่บน ที่ราบลุ่มตอนปลายแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเอื้ออำนวยต่อการเกษตร มีการขุดลอกคลองหลายสาย นอกจากนี้ยังถูกใช้ใน การระบายน้ำ และคมนาคมขนส่ง ด้วยเหตุที่มีเส้นทาง ระบายน้ำ ปัญหา น้ำท่วมในอดีตจึงไม่รุนแรง ปัจจุบันภาคกลาง ศูนย์กลางธุรกิจของประเทศ กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมาก

เหตุการณ์น้ำท่วมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค และเชื้อโรครังมีชีวิตอาศัยอยู่ในน้ำไม่ได้หรือกระทบต่อระบบนิเวศน์ ใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำได้น้อยลง ทำลายทัศนียภาพและภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมทางน้ำ พื้นที่ปลายน้ำมีหน้าที่รองรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนไหลลงสู่ทะเล คือ พื้นที่ปกป้องชั้นนอก พื้นที่ปกป้องชั้นกลางและพื้นที่ปกป้องชั้นใน

ดังนั้น สาเหตุของน้ำท่วมพ.ศ. 2554 เกิดจากความคิดปกติของกษัตริย์ชาติ ได้แก่ พายุ ฝนตก ทำให้ปริมาณของน้ำมากกว่าปกติ อีกทั้งพื้นที่รองรับน้ำไม่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ ประกอบกับการตัดป่าไม้ทำลายป่า การทำถนน ส่งผลต่อความเสียหายในพื้นที่รองรับน้ำ ซึ่งพื้นที่ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม มีความผูกพันกับน้ำแต่ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลง การทำลายทรัพยากรน้ำกระทบต่อระบบนิเวศน์ พื้นที่รองรับน้ำไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนเมื่อก่อน จึงเกิดความเสียหายรุนแรง

ค. แนวคิดการบริหารจัดการภาวะน้ำท่วม

ในอดีตมักให้ความสำคัญกับการแก้ไขเฉพาะจุดหรือเฉพาะด้าน โดยขาดความระมัดระวัง เรื่องผลกระทบ²ต่อชุมชนเหนือน้ำและท้ายน้ำ คือ โครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยเฉพาะลุ่มน้ำขนาดเล็ก ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อปริมาณของน้ำท่วมสูงสุดและเวลาในการเดินทางของยอดน้ำ กล่าวคือ น้ำมามากขึ้นและเร็วขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการใช้

ที่คืนจากพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นพื้นที่กั้นน้ำ ทำให้เพิ่มปริมาณน้ำผิวดิน ในขณะเดียวกัน ต้องมีการ ออกแบบระบบระบายน้ำชุมชนเมืองโดยพยายามให้น้ำส่วนเกินไหลออกจากพื้นที่ให้เร็วที่สุดผ่าน ระบบท่อระบายน้ำและลดเวลาการไหลของน้ำ ส่งผลกระทบให้พื้นที่ที่พัฒนาใหม่ แนวคิดการบริหารจัดการ ได้แก่

(1) การบริหารจัดการน้ำท่วม² ลักษณะการจัด⁴⁰แบบมุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ การจัดการเชิงบูรณาการและสามารถประเมิน ได้แก่ ให้นำหน่วยงานที่มีอำนาจและทรัพยากรในการประสานกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานต่างประเทศและNGO ภายใต้กฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อการตัดสินใจและดำเนินการ ความเชื่อมโยงระหว่างระดับนโยบายและผู้ปฏิบัติตามกรอบวงจร รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น การประสานกับหน่วยงานด้านการบรรเทาและลดผลกระทบ การบูรณาการกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ความเสี่ยง ความรุนแรงของอุทกภัย ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก โดยในบางพื้นที่มีประชากรอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่อันตรายมาก การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรไปยังสภาวะแวดล้อมใหม่ การเพิ่มขึ้นของชุมชนแออัดและความต้องการของชุมชนที่ต้องการใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นเหตุให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ฉะนั้นต้องคำนึงถึงเรื่องเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

(2) การบริหาร²การอุทกภัยในอนาคต สังคมหรือชุมชน จึงเป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญของความรุนแรงของภัย ในการลดความรุนแรงของอุทกภัย เป็นการลดสภาวะความล่อแหลมหรือความอ่อนแอ หรือความเสี่ยงที่จะเผชิญเหตุการณ์เหมือนกับการลดขนาดของวงกลมของความอ่อนแอ (Vulnerability) ซึ่งทำให้ขนาดและความรุนแรงของอุทกภัยลดลง จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องเผชิญกับความท้าทายในเรื่องต่าง ๆ การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น²⁹ความเป็นอยู่ ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นแหล่งอาหาร

ดังนั้นการบริหารจัดการอุทกภัยเชิงองค์รวม (Integrated Flood Management) จึงมีความสำคัญเร่งด่วนและจำเป็นที่ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัย มีองค์ประกอบที่ควรพิจารณา 5 ประการ ดังนี้

- (ก) การจัดการวัฏจักรน้ำทั้งระบบ
- (ข) การจัดการแบบองค์รวมของดินและน้ำ
- (ค) การผสมผสานมาตรการต่าง ๆ
- (ง) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- (จ) การวิเคราะห์ความเสี่ยงและความอ่อนแอของชุมชน

การนำกลยุทธ์แต่ละด้านไปปฏิบัติงานจริงต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน เริ่มจาก นโยบายด้านการเมืองหรือรัฐบาล ไปสู่นโยบายปฏิบัติตั้งแต่กระทรวง ทบวง กรม ไปจนถึง

ชุมชน รวมทั้งภาคเอกชน หรือ NGO อีกทั้งแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและชลประทาน ต้องพิจารณาควบคู่กัน เพื่อสนองความต้องการของทุกด้าน เพื่อส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน

จ. การจัดการที่อยู่อาศัย กรณีศึกษาต่างประเทศ⁶

(1) เมืองบอร์โด ประเทศฝรั่งเศส Mr.Pierre Bourgogne, Chief Engineer, Director of Flood Plain Protection, Urban Community of Bordeaux City ผู้เชี่ยวชาญจากประเทศฝรั่งเศส เกิดขึ้นทั้งในปารีสและบอร์โด สำหรับปารีสเคยมีเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่เมื่อปี ค.ศ. 1910 สร้างความเสียหายให้กับเมืองปารีสอย่างมาก ที่บอร์โด วิธีแก้ไขโดยการใช้สองมาตรการ คือ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ สำหรับรองรับน้ำ และอีกส่วนหนึ่งคือในพื้นที่ที่ต่ำจะใช้ลักษณะของโครงสร้างใต้ดินที่สามารถหน่วงน้ำไว้ในพื้น และควบคุมทิศทางการระบายน้ำให้ออกไปสู่จุดที่ต้องการได้ ทั้งปารีสและบอร์โดไม่มีการเอาน้ำไปทิ้ง แต่มีการบริหารจัดการน้ำเพื่อเก็บไว้เป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์

(2) ประเทศเนเธอร์แลนด์ การป้องกันน้ำท่วมเมืองประสบการณ์ การตั้งถิ่นฐานที่ตั้งอยู่และพึ่งพาชายน้ำมาแต่อดีตชาวคัทซ์ อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสายน้ำ โดยไม่สามารถจะถอยร่นไปพื้นที่อื่น เปรียบได้ใกล้เคียงกับชาวไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีการวางแผนการพัฒนานั้นสามารถอยู่ควบคู่ไปกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้ คือ การวางแผนการพัฒนาพื้นที่จำเป็นและองค์ความรู้ที่บูรณาการกันได้อย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางด้านการจราจร ธรรมชาติเศรษฐกิจ และการเกษตรกรรม การรับผิดชอบเรื่องแผนพัฒนาเชิงพื้นที่และการบริหารน้ำควรอยู่ร่วมกัน และสามารถประสานกัน

(3) ประเทศจีนเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2551 ที่มณฑลเสฉวน เมืองเหวินจวน เกิดแผ่นดินไหวที่ศูนย์กลางอยู่ที่ จากการเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลกในบริเวณที่เป็นรอยต่อ อยู่ในชั้นหินลึกลงไปจากผิวโลก ส่งต่อพลังงานผ่านชั้นหินที่อยู่ติดกันขึ้นมาบนพื้นผิวโลกในรูปของการสั่นสะเทือน เกิดแผ่นดินไหวรุนแรงรอบ 10 ปีที่ผ่านมา มีระดับความรุนแรง 7.9 ริกเตอร์ 2 ห่างจากกรุงปักกิ่ง 1,500 กิโลเมตร มีผู้เสียชีวิต 69,197 คน บาดเจ็บ 374,176 คน สูญหาย 18,222 คน สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ ความเสียหายคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 20,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

พื้นที่น้ำแบ่งออกเป็น 3 พื้นที่คือ พื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่กลางน้ำ พื้นที่ปลายน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่ต้นน้ำ กักเก็บน้ำและดูดซับน้ำในพื้นที่ต้นน้ำไว้ให้มากที่สุด ครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ เชียงรุ่ย พะเยา เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตาก น่าน แพร่ อุดรดิตต์และสุโขทัย พื้นที่ต้นน้ำมีความสำคัญในการชะลอน้ำ ไม่ให้ไหลบ่าอย่างรุนแรง

1

(2) พื้นที่กลางน้ำ ชะลอน้ำและเก็บน้ำไว้ตามแหล่งธรรมชาติ ครอบคลุมพื้นที่ 14 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร พิษณุโลก ทิเจอร์ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี นครนายก และ ปราชินบุรี มีหน้าที่รองรับน้ำจากแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำแคว และแม่น้ำน่าน อันเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่กลางน้ำมีหน้าที่ชะลอน้ำและรองรับน้ำจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำ ร่วมกับการจัดการประจําบายน้ำ และการระบายน้ำตลอดแนวพื้นที่กลางน้ำ เพื่อป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

(3) พื้นที่ปลายน้ำ เร่งระบายน้ำลงตามคูคลอง ทะเล เพื่อปกป้องพื้นที่เศรษฐกิจ ครอบคลุม 7 จังหวัด ได้แก่ ปทุมธานี นครปฐม นนทบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสงครามและ ฉะเชิงเทรา เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ พื้นที่ปลายน้ำมีหน้าที่รองรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำน้อยและแม่น้ำท่าจีน ก่อนจะไหลลงสู่ทะเล โดยจะแบ่งเป็นพื้นที่ปกป้องชั้นนอก พื้นที่ปกป้องชั้นกลางและพื้นที่ปกป้องชั้นใน

1

แนวป้องกันน้ำ พื้นที่ปลายน้ำออกเป็น 3 ชั้น โดยชั้นนอกมีน้ำท่วมขังบ้างในกรณีที่น้ำฝนและน้ำท่ามีปริมาณมาก ชั้นกลางจะมีการท่วมขังที่น้อยและ ชั้นในจะมีพื้นที่น้ำท่วมขังเฉพาะ พื้นที่ลุ่มต่ำ การบริหารน้ำผ่านคูคลองต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในพื้นที่ป้องกันให้ระบายได้เต็มศักยภาพของลำน้ำ จึงจังหวัดปทุมธานีอยู่ในส่วนปลายน้ำ

การบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยปี พ.ศ.2554 (2P2R) กำหนดเป็น 4 ขั้นตอน

(1) P: Prevention	การป้องกัน
(2) P: Preparation	การเตรียมความพร้อม
(3) R: Response	การรับมือ
(4) R: Recovery	การฟื้นฟูเยียวยา

ง. การป้องกันน้ำท่วม

5

การป้องกันน้ำท่วมสิ่งปลูกสร้างเพื่อลดความเสียหายจากน้ำท่วม สามารถบรรเทาได้โดยวิธีที่เหมาะสมในการป้องกันไม่ให้ น้ำไหลเข้าท่วมที่ดินสิ่งปลูกสร้าง เช่น การทำอุโมงค์ค้ำน้ำ การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างบนเนินสูง การสร้างกำแพงกันดินรอบๆอาคาร ใช้วัสดุกันน้ำ ในบริเวณที่มีระดับน้ำท่วมไม่สูงนัก สามารถใช้ผนังหรือกำแพงชั่วคราว ข้อดีของการทำโครงสร้างป้องกันน้ำท่วมคือช่วยบรรเทาความเสียหายที่จะเกิดกับ โครงสร้างและหลังจากน้ำท่วมก็ไม่ต้องซ่อมแซมและฟื้นฟูสิ่งปลูกสร้างมากนัก จึงควรใช้วิธีอื่นในการแก้ปัญหา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

12

การศึกษาการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของครัวเรือนผู้อยู่อาศัย สภาพที่อยู่อาศัยและการอยู่อาศัย ก่อน ระหว่างและหลังอุทกภัย เลือกรรณศึกษา โครงการบ้านมั่นคง ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 ตำบลบางขุน อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี

3.1 การกำหนดกรอบการวิจัย

การศึกษาสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของครัวเรือนผู้อยู่อาศัย สภาพที่อยู่อาศัยและการอยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย เพื่อนำมาวิเคราะห์และเป็นกรอบที่นำไปใช้ในการศึกษา แบ่งได้ดังนี้

ก. การศึกษาเบื้องต้น

1. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บข้อมูลทุติยภูมิด้วยการสืบค้นเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องความเดือดร้อนจากอุทกภัยในกรุงเทพฯและปริมณฑล รวมถึงสาเหตุของอุทกภัย ช่วงระยะเวลาในการเกิดเหตุการณ์ ระดับพื้นที่พื้นที่ได้รับความเสียหายสูง ปานกลาง ต่ำ รวมทั้งจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.)โครงการบ้านมั่นคง เพื่อการทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น นอกจากนี้ได้สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่อยู่อาศัย

2. การศึกษาภาคสนาม การเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยการหาข้อมูลสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.)โครงการบ้านมั่นคง ได้เข้าร่วมประชุมผลจากน้ำท่วมในแต่ละชุมชน เขตพื้นที่ ภาคต่างๆ จากนั้นสอบถามและสัมภาษณ์ ผู้จัดการสำนักงานภาคกรุงเทพมหานครและหัวหน้าสำนักทรัพยากรบุคคลและเจ้าหน้าที่โครงการบ้านมั่นคงในเรื่องระดับและความเสียหาย มีการจัดการแต่ละชุมชนอย่างไร เมื่อได้ลงพื้นที่ที่ต้องการศึกษา ได้มีการสังเกตตัวชุมชน การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ร่วมประชุมของคนในชุมชน การสัมภาษณ์คนในชุมชน คณะกรรมการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ศึกษาการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย ระดับตัวบ้านหรือหน่วยพักอาศัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแบ่งกลุ่ม ดังนี้

ก.ระดับตัวบ้านหรือหน่วยพักอาศัย

1. ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 จำนวน 92 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง 80 ครัวเรือน

20 2. ชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 จำนวน 100 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง 80 ครัวเรือน
คำนวณจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1976) ที่มีความเชื่อมั่นได้ถึง 95%

ข.ระดับชุมชน

1.ประธานผู้นำชุมชน 1 คน

2.ผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำท่วม ตำบลบางขุน 1 คน

ค.องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

-รองนายกเทศมนตรี 2 คน

ง.สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

-เจ้าหน้าที่ดูแลชุมชนเข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง 2 คน

3.4 การออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสังเกตจากสภาพที่อยู่อาศัย ทางสภาพกายภาพตัวบ้านและชุมชน การค้นคว้าเอกสาร
ค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อินเทอร์เน็ต การประชุมเวทีเครือข่าย โครงการบ้านมั่นคงและการ
ประชุมกับตำบลบางขุน การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อได้กรอบการวิจัยการกำหนดตัวแปร
ตารางที่ 3.1 แสดงกรอบการวิจัยการกำหนดตัวแปร ดังนี้

ช่วงเวลา	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม		
		ที่อยู่อาศัย	การอยู่อาศัย	ความช่วยเหลือ
ก่อนน้ำท่วม	การเตรียมการ จัดการป้องกัน	-การรับประทานอาหาร -การขับถ่าย	-กายภาพอาคาร -กายภาพชุมชน -ทำเลที่ตั้ง	-ภายในครัวเรือน -ภายในชุมชน -องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น
	การเตรียมพร้อม			
ระหว่างน้ำท่วม	การรับ สถานการณ์ ฉุกเฉิน	-การนอน -การเดินทาง -อาชีพ รายได้	-ประเภทที่อยู่ อาศัย -อารมณ์	-สถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน -หน่วยงานอื่นๆ เช่น เอกชน
	การบรรเทา ผลกระทบ	-ความสามารถใน การจ่ายเงิน		
	การฟื้นฟูบูรณะ			
หลังน้ำท่วม	การฟื้นฟูบูรณะ			
	การพัฒนา			

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสังเกตทั้งระดับชุมชน ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อรวบรวมข้อมูลและจากการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง นำมาประมวลผลด้วยโปรแกรม SPSS จากนั้นนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษาการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน การสัมภาษณ์อีกครั้งเมื่อมีข้อสงสัยในข้อมูลและจัดประชุมทุกกลุ่ม เพื่ออภิปรายผลกับแนวคิด ทฤษฎีที่ได้รวบรวมเพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะที่ดี

การเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิดทฤษฎีองค์ประกอบและลักษณะทางกายภาพของชุมชน ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ การที่อยู่อาศัย การเตรียมตัว จัดการและฟื้นฟู การสังเกต และสัมภาษณ์อย่างมีโครงการ ถึงการจัดทำวางก่อน ระหว่างและหลังน้ำท่วม ปัญหาและอุปสรรค หรือปัจจัยสนับสนุนในการอาศัย การรวบรวมข้อมูล ทั้งทุติยภูมิและปฐมภูมิและการนำเสนอผล รวบรวมข้อมูลทั้งหมดในการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉินและจัดประชุมระดมความคิดเห็น

3.6 ข้อจำกัดในการวิจัย

1) ด้านเวลา

ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลความเสียหายจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) การร่วมประชุม การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงาน ช่วงเวลาก่อน ระหว่าง และหลังเกิดอุทกภัย

2) ด้านการสำรวจ

การขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดต่อลำบาก ติดธุระ การเข้าถึงแต่ละชุมชน การสัมภาษณ์บางหลังให้ความร่วมมือและไม่ให้ความร่วมมือ

บทที่ 4

สภาพของชุมชนที่ศึกษา

4.1 ที่ตั้งของชุมชนและองค์ประกอบที่สำคัญของพื้นที่

ที่ตั้งของชุมชนอยู่ในตำบลบางขุน อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี เขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางขุน ชุมชนที่เข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคงอย่างเต็มรูปแบบและเห็นเป็นรูปธรรม โดยมีผู้นำและชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเอง ตามกระบวนการ คือ ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 เป็นที่ดินใหม่ ดำเนินกลางปลูกสร้าง เป็นชุมชนต้นแบบและชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 เนื่องจากปรับปรุงในที่ดินเดิม

4.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ก. ประวัติความเป็นมาชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2

ชุมชนเดิมของเจริญพัฒนาหมู่ 2 อยู่อาศัยในที่ดินของกรมชลประทาน ตลาดสุชาติและการรถไฟฯ อยู่อาศัยทั้งหมด 86 ครัวเรือน เมื่อชุมชนเดิมถูกไล่อื้อ ก่อตั้งชุมชนใหม่และเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง เมื่อพ.ศ. 2546 อนุมัติโครงการ พ.ศ. 2549 ชุมชนใหม่ทั้งหมด 92 ครัวเรือน จากนั้นดำเนินการตามกระบวนการทุกขั้นตอน เช่น การออมทรัพย์ หาที่ตั้งชุมชนใหม่ ทำผังชุมชน การออกแบบที่อยู่อาศัย เป็นต้น เหตุผลในการเลือกที่ตั้ง เนื่องจากสภาพกายภาพเหมาะสม ราคาที่ดินเหมาะสม มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ความสะดวก ห่างจากชุมชนเดิมประมาณ 1.26 กิโลเมตร (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, สไลด์)

ข. ประวัติความเป็นมาชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6

ตำบลบางพูน หมู่ 6 เดิมเป็นบึงและนา จากเจ้าพระยาฯ เลี้ยงนกกแดง สืบเชื้อสายชาวมอญ ได้อาศัยจับจองที่ดินทำสวน ทำนา ขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ จนสามารถครอบครองสิทธิประโยชน์จากราชการ ในเมื่อปี พ.ศ. 2498 พื้นที่ทั้งหมด 47 ไร่ 2 งาน 50 ตารางวา โดยประธานผู้นำชุมชน หมู่ 6 ที่เข้มแข็ง ชื่อปอง เหล็กไหล ชาวชุมชนเรียกว่า “ลุงปอง” ได้ร่วมทำแผนชุมชน จัดตั้งศูนย์ชุมชนหรือศูนย์เด็กเล็ก โดยการร่วมกับบริจาคจากชาวชุมชน งบในการสร้าง 2,000,000 บาท ในปี พ.ศ. 2544 งบโครงการพัฒนาชุมชนประมาณ 800,000 บาท และงบจากชาวชุมชนร่วมกันบริจาค การทอดผ้าป่า เพื่อสาธารณประโยชน์ นอกจากนี้ร็องนายกเทศมนตรีโยนเทศบาลบางพูน ชื่ออนันต์ โชตินิรนาท หรือรองเต๋อ เคยเป็นประธานชุมชนบางพูน อยู่อาศัยในหมู่ 6 ปัจจุบันประธานชุมชนชื่อสมศักดิ์ เหล็กไหล ลูกชายของลุงปอง ในหมู่ 6 มีศูนย์ชุมชนหรือศูนย์เด็กเล็ก สำหรับจัดเวทีประชุมทั้งตำบลบางพูน

ชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 พื้นที่ประมาณ 5 ไร่ เป็นพื้นที่บุกรุกของกรมเจ้าท่า กรมชลประทาน เนื่องจากสมัยก่อนบริเวณริมคลอง มีการคมนาคมและสาธารณูปโภคที่สะดวก จึงมีคนอพยพเพื่ออยู่อาศัยเป็นจำนวนมากในรูปแบบกระจัดกระจายตามริมคลอง ปัจจุบันยังไม่มีบ้านเลขที่ จึงต้องพ่วงใช้ไฟฟ้า ประปาจากบ้านข้างเคียง ชุมชนบ้านคลองรังสิต ส่วนที่เข้าโครงการบ้านมั่นคง 67 ไร่ 100 ครัวเรือน เป็นโครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในที่ดินเดิม มีการออมทรัพย์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2552

4.3 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ก. สภาพทางกายภาพชุมชนของเจริญพัฒนา หมู่ 2

หัวข้อ	รายละเอียด
พื้นที่	5 ไร่ 1 งาน 10 ตารางวา
รูปแบบผังโครงการ	รวมกลุ่มครัวเรือน
ประเภทที่อยู่อาศัย	บ้านเดี่ยวและบ้านแฝดสองชั้น มีห้องน้ำอยู่ชั้นบน
จำนวนครัวเรือน	วิธีการจับสลากเลือกแปลง ทำผังชุมชน เลือกตำแหน่งบ้าน ประกอบด้วย พื้นที่ 14 ตารางวา 11 หลังคาเรือน พื้นที่ 15 ตารางวา 22 หลังคาเรือน พื้นที่ 16 ตารางวา 59 หลังคาเรือน รวมทั้งหมด 92 ครัวเรือน
รายละเอียดชุมชน	- งานระบบ สุขาภิบาลถูกสุขลักษณะ - ไม่มีรั้ว หากเลี้ยงสัตว์ สามารถปล่อยแต่ไม่ก่อความเดือดร้อนต่อเพื่อนบ้าน - พื้นที่ส่วนกลางคือ สหกรณ์ชุมชน สำหรับทำกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน และเก็บของ - ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถกระบะ รถจักรยานยนต์หรือจักรยาน สามารถจอดในบ้าน

(2) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2

สภาพทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็นภูมิลำเนาเดิมคือจังหวัดปทุมธานี การอยู่อาศัยขณะที่บ้านสร้างไม่เสร็จ ลักษณะคือ “คนรอบ้าน” โดยการสร้างบ้านตามความสามารถในการจ่าย เป็นชุมชนเมือง การคมนาคมพลุกพล่านตลอด มีร้านค้าทั่วไป อาชีพหลักของชุมชน คือ รับจ้าง ช่างทั่วไป เนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์จากโครงการบ้านมั่นคง ตามความสามารถในการจ่ายของรายได้ครัวเรือน มีกระบวนการชุมชน

สภาพทางสังคม เป็นชุมชนเข้มแข็ง ได้รับการยอมรับจากตำบลบางขุนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือเทศบาลบางขุน เมื่อพ.ศ.2548 ด้วยความสามัคคีของชุมชน อีกทั้งมีผู้นำเข้มแข็ง ชื่อสาวลักษณ์ บุตรสารและวารกรณ์ จินตนาบุช ดำเนินตามขบวนการบ้านมั่นคง การ

ต่อสู้เพื่อชุมชน เพื่อให้ได้ที่อยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย ได้ร่วมดำเนินการชุมชน
เกิดความสามัคคี มีความรักเสมือนพี่น้อง ญาติสนิทและรักถิ่นฐาน

บทที่ 5

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย

5.1 ระยะก่อนอุทกภัย

1. ระดับชุมชน

ตำบลบางปูน เป็นพื้นที่น้ำท่วม มีคลองล้อมรอบอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ คลอง
เปรมประชา คลองรังสิตประยูรศักดิ์ คลองประปาและคลองบางหลวงเชียงราก เชื่อมแม่น้ำ
เจ้าพระยา

รับทราบข่าวสารก่อนเกิดอุทกภัย ช่วงต้นเดือนตุลาคม พ.ศ.2554 ชุมชนในตำบล
บางปูนช่วยกันก่อพนัง ร่วมกันกระสอบทราย เทศบาลบางปูนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกัน
ป้องกัน โดยการจัดสรรวัสดุ ให้ความรู้การเตรียมการป้องกันในภาวะอุทกภัยและประชาสัมพันธ์
ข่าวสาร ส่วนใหญ่ชาวชุมชนมีความเชื่อว่า “น้ำมาเอาอยู่” เนื่องจากเคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม เมื่อ
พ.ศ.2538 และพ.ศ.2539 ป้องกันได้ ผลกระทบและความเสียหายไม่รุนแรง กระทั่งเมื่อ พ.ศ.2554 มี
ปริมาณน้ำมาก จากการติดตามข่าวสารและประชาสัมพันธ์ การจัดเวรยาม ฝ้าดูสถานการณ์ทุกวัน
กระทั่งเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2554 หลังจากกระสอบทรายทางคลองเชียงรากแตก ทำให้น้ำท่วม
เข้าชุมชนอย่างรวดเร็ว ต่อมาวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2554 ระดับน้ำท่วมสูงอย่างรวดเร็ว ประมาณ 1.5-
2.0 เมตร ทำให้ชาวชุมชนแตกตื่น ต่างเร่งรีบจัดการป้องกันบ้านและชุมชนของตนเอง หลังจากนั้น
ไม่นานน้ำท่วมทั้งตำบลบางปูน ระดับผู้อยู่อาศัย

ชาวชุมชนบางปูนมีเวลาน้อยมากในการป้องกันที่อยู่อาศัย เนื่องจากช่วยกันป้องกัน
ทั้งตำบล จึงไม่มีเวลาจัดการที่อยู่อาศัยของตนเอง เกิดความเสียหายรุนแรง จากกรณีศึกษา โครงการ
บ้านมั่นคง มีการจัดการที่อยู่อาศัย ระยะก่อนอุทกภัย ดังนี้

การจัดการที่อยู่อาศัย ระยะก่อนอุทกภัย ของชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2

(1) ไม่คำนึงถึงพื้นที่รับน้ำและปัญหาน้ำท่วม ขณะที่อยู่อาศัยในโครงการไม่เคยประสบกับ
น้ำท่วม เนื่องจากย้ายจากที่ดินเดิม พ.ศ.2546 ได้รับการอนุมัติ โครงการพ.ศ.2548 เมื่อเกิดเหตุการณ์
น้ำท่วม มีการจัดการป้องกันสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) นอกจากนี้ได้ติดตามจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์
ประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ ติดต่อกายในชุมชนและชุมชน โดยรอบ

(2) การจัดการและป้องกันที่อยู่อาศัยระยะก่อนอุทกภัย

(ก) ด้านที่อยู่อาศัย การอุดท่อระบายน้ำ ก่อผนังระดับสูงเท่าฝ้าวงกบหน้าต่าง ประมาณ 1.20 เมตร, ก่อกระสอบทราย, การเชื่อมแผ่นเหล็ก, ให้อิฐบล็อก หิน ปูน ทราย ไม้ วัสดุ ต่างๆ กันประตูบ้าน, การยกปลั๊กไฟฟ้าให้สูง, จัดการเรื่องงานระบบ, การย้ายทรัพย์สินขึ้นที่สูง ชั้นสองของบ้าน

(ข) ด้านการอยู่อาศัย จัดเก็บเอกสารสำคัญ การเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม ของใช้ จำเป็น ยารักษาโรคและเรือ ฯลฯ

(ค) จัดหาวัสดุก่อสร้าง เช่น อิฐ หิน ปูน แผ่นไม้ แผ่นเหล็ก จากร้านขายวัสดุ ใกล้เคียง ตลาด ห้างสรรพสินค้าและบริเวณใกล้ชุมชน ค่าใช้จ่ายในการป้องกันที่อยู่อาศัย ไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท

(ง) การปรับปรุงที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันน้ำท่วม เช่น ผนังบ้าน มีการก่อกำแพง อุด ขยายแนว ป้องกันการรั่ว โดยการอุดท่อระบายน้ำเพื่อป้องกันการไหลเข้าสู่ตัวบ้าน การเช็กรองระบบ ในห้องส้วม-ห้องอาบน้ำ ดูเรื่องปลั๊กไฟและเบรกเกอร์ การตัดไฟส่วนชั้นล่างโดยช่างที่มีความรู้ใน ชุมชนช่วยกัน, มีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็กของชุมชน อยู่ในสหกรณ์, ส่วนพาหนะ นำไปจอดในที่สูง เช่น สะพาน ถนน หรือการจรด

(จ) ส่วนใหญ่ไม่อพยพ เนื่องจากงานระบบสาธารณูปโภคได้มาตรฐาน สามารถ ใช้น้ำและไฟฟ้า ตามปกติ มีการตัดไฟชั้นล่าง มีส่วนน้อยที่อพยพ เนื่องจากไม่แน่ใจถึงระดับน้ำ และกลัวความลำบาก ใช้ระยะเวลาการอพยพ ประมาณ 1-2 วัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น³

ตำบลบางพูนเป็นลักษณะพื้นที่ลุ่มและแอ่งกระทะ มีการจัดการระยะก่อนอุทกภัย จัดหาวัสดุและอุปกรณ์ โดยกันกระสอบทราย หินคลุกตามคลอง การทำสะพานไม้เพื่อสัญจรและ บริจาคชุมชน ดำเนินการตามคู่มือการป้องกันภัยจากน้ำท่วม จากประ สบการณ์และปรึกษา หน่วยงานที่เชี่ยวชาญด้านน้ำท่วม รวมถึงกำลังจากทุกชุมชนในตำบลบางพูน นอกจากนี้มีการแจ้ง เตือน ส่งเสียงตามสาย รดแจ้งเหตุให้ย้ายของขึ้นที่สูง แจ้งระดับน้ำ ดูเรื่องระบบสาธารณูปการ ไฟฟ้า ประปา ระหว่างน้ำท่วม แต่ไม่คาดการณถึงระดับน้ำจะสูงและรุนแรง โดยน้ำเริ่มเข้าตำบล บางพูน เมื่อวันที่ 18-19 ตุลาคม จากนั้นท่วมเต็มพื้นที่ 1-2 วัน

5.2 ระยะระหว่างอุทกภัย

1. ระดับผู้อยู่อาศัย

ก. การจัดการที่อยู่อาศัย ระยะระหว่างอุทกภัยของชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2

(1) ด้านที่อยู่อาศัยระหว่างอุทกภัย

(ก) ส่วนใหญ่ไม่อพยพ สามารถอยู่ที่บ้าน มีไฟฟ้า ประปาใช้ตามปกติ สามารถเข้าห้องน้ำได้บนชั้นสอง

28 (ข) สำหรับผู้ที่อพยพในชุมชนเจริญพัฒนาหมู่ 2 ใช้ระยะเวลาในการอพยพประมาณ 1 วัน ในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2554 เนื่องจากไม่แน่ใจในระดับน้ำ

(ค) ด้านระบบไฟฟ้าระบบสุขภาพ เนื่องจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงอย่างเต็มรูปแบบ จึงไม่มีปัญหา สามารถใช้งานตามปกติ สำหรับบ้านที่ไม่มีห้องน้ำชั้นสอง ตามรูปแบบบ้าน ใช้ส้วมลอยน้ำ ถูกลงและขอใช้จากบ้านข้างเคียง

(ง) ด้านสาธารณสุขการ โรงเรียนหยุดทำการ, โรงพยาบาลคนป่วยมีจำนวนมาก ไม่มีพื้นที่รองรับที่เพียงพอ

(2) การอยู่อาศัยระหว่างอุทกภัย

(ก) การนอนบนชั้นสอง ระเบียงนอกบ้านหรือคานบันได ปัญหาที่พบคือ นอนไม่หลับ เนื่องจากไม่สะดวกสบาย กังวล อีกทั้งบ้านที่มีสัตว์เลี้ยงต้องอยู่ร่วมกันและ สิ่งของจากชั้นล่าง ทั้งเฟอร์นิเจอร์และของใช้ต่างๆ บางหลังมีเพื่อนลูกขอยู่ออาศัย ทำให้รู้สึกแออัด บางส่วนนอนในพื้นที่ส่วนรวม เช่น นั่งร้าน สหกรณ์

(ข) การกิน ขาดแคลนอาหาร ร้านค้าปิดบริการต้องทำทานเอง แหล่งอาหารช่วงน้ำไหล ปล่อยตามธรรมชาติ มีปลาหลากหลายชนิด เช่น กุ้ง มีการหว่านแห ทำอาหาร, พวกผักบางชนิด เช่น ผักบุ้ง มาประกอบอาหาร, หากแก๊สหมด ต้องรวมแก๊สประมาณ 2-3 ถัง เพื่อเรียกเรือเดินทางไปที่แยกวัดเสด็จ เป็นศูนย์ช่วยเหลือทุกภาคส่วนหรือที่ตลาดไทยแต่ละระยะทางไกลกว่าศูนย์แรก

(ค) การซักล้าง บริเวณระเบียงหรือห้องน้ำระเบียง

(ง) การขับถ่ายใส่ถุงดำแล้วใส่ปูนขาว เพื่อกลบกลิ่น รอให้แห้ง จากนั้นนำไปเผาหรือทิ้งขยะ

(จ) ขามเจ็บป่วย ส่งโรงพยาบาล ต้องเรียกเรือบรรทุก 5-6 คนไปพร้อมกัน การช่วยเหลือกันเป็นกลุ่ม นอกจากนั้นมีเรือหมอ จาก โรงพยาบาลและอนามัยเข้ามารักษาในชุมชน พร้อมทั้งมอบยาสามัญเบื้องต้น โรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำท่วม เช่น ยาแก้ปวด น้ำยากัดเท้า แก้ท้องร่วง ยาแดง แอลกอฮอล์ ยาฆ่าเชื้อ, โรคหากเกิดอุบัติเหตุจากวัสดุต่างๆ เช่น เหยียบตะปู

(ฉ) การโจรกรรม ช่วงระหว่างน้ำท่วมมีมิถิจาชีพ ทำทำที่เป็นคนพายเรือแต่มาตอนกลางคืน ช่วงเวลา 02:00-04:00 น. โดยคนในชุมชนใช้ชีวิตหลักเปลี่ยนกันเฝ้า หากมีบุคคลต้องสงสัย ใช้วิธีการข่มขู่โดยการยิง มีการประกาศเตือนให้คนละแวกใกล้เคียงทราบทั่วกัน

(ช) หากต้องการไปกดเงินต้องไปห้างสรรพสินค้าใกล้เคียง เช่น แม็คโครหรือบิ๊กซี ซึ่งขายของราคาตามปกติ เปิดบริการเวลา 08:00-16:00 น. แม็คโครมีการจำกัดสินค้าสำหรับผู้เดือดร้อนรายอื่น นอกจากนี้ที่บริการเรือขนส่ง โดยเปิดทางประตุน้ำไฟเพื่อความ

สะดวกในการบริการ ส่วนบักซีไม่จำกัดการซื้อของ ไม่มีบริการเรือ ใดๆก็ตามการเดินทางลำบากเนื่องจากมีกองขยะขวางและใช้เวลานาน

(ข) ช่วงแรกก่อกำแพงเพื่อป้องกันน้ำท่วม หลังจากปล่อยให้ให้น้ำไหลผ่านจากนั้นเริ่มมีสัตว์ร้าย เช่น หนู แมลงสาบ งู ตะขาบ ชาวชุมชนพยายามหลีกเลี่ยง ไม่ยุ่งเกี่ยว

(ฅ) คนพิการ อยู่อาศัยชั้นสองของบ้าน, ส่วนเด็กมีความลำบากมากขาดแคลนนมผง ดกน้ำ ไม่สบาย, ส่วนสัตว์เลี้ยงบางส่วนตายเนื่องจากขาดอาหาร

(ฉ) ค่าใช้จ่ายในการอยู่อาศัยช่วงระหว่างภาวะน้ำท่วม เช่น ไปที่ทำงาน โดยเฉลี่ยวันละประมาณ 500 บาท

(ค) ความร่วมมือในการช่วยเหลือ โดยเทศบาล ประชานอาสาสมัคร ตำบลบางขุนและชุมชนต่างๆ อาสาสมัคร ราชมงกลฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ช่วงระหว่างน้ำท่วม 3 เดือน มีจุดเวทีประชุมเพียง 2 ครั้งเนื่องจากเดินทางลำบาก หากไป-กลับที่ศูนย์ชุมชน ราคา 300 บาท มีแจกถุงยังชีพ ชุดชีพ ห่วงยาง อาหารและเครื่องดื่ม ส่วนใหญ่ขาดคือนมผง ผ้าอนามัย กระดาษทิชชู ช่วงเกิดภาวะน้ำท่วมรายได้ลดลงประมาณ 12,000 บาทขึ้นไป ถึง 50 % ของรายได้ครัวเรือน

(3) ด้านเศรษฐกิจและสังคมระหว่างอุทกภัย

(ก) ค่าใช้จ่ายระหว่างน้ำท่วมมีราคาสูงทั้งของอุปโภคและบริโภค การเดินทางลำบาก เช่น เฉลี่ยเรือขาไป-กลับ ราคา 500 ต่อวัน แพงกว่าปกติแพงกว่าปกติมากถึง 10 เท่า และใช้ระยะเวลาเดินทางมากกว่า, เดินทางไปปากซอยราคา 40 บาท, โรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุดคือโรงพยาบาลปทุมเวช ขาไป-กลับ ราคา 900 บาท, เครื่องดื่ม เช่น น้ำอัดลมราคา 40 บาท

(ข) การดูแลรักษาพาหนะจอดอยู่ที่สาธารณะภายนอกและภายในโครงการ เช่น สะพานหรือตึกสูง บางส่วนทำนั้งร้านจอร์จรถจักรยานยนต์ ส่วนรถที่นำออกไปไม่ทัน มีสภาพเสียหาย ต้องขายซากรถ บางคนนอนเฝ้าเนื่องจากเกิดจากโครงการมทรัพย์สิน

(ค) ขาดหอกระจายชุมชน ต้องรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อกระจายข่าวให้ทั่วถึง ผู้นำและชาวชุมชนมีการประสานงานจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งประชนอาสาสมัครตำบลบางขุนเทศบาล ราชมงกล ปตท. บริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์เทนเมนท์ ชุมชนอื่นใน โครงการบ้านมั่นคง เพื่อช่องทางสื่อออนไลน์ ฯลฯ เพื่อช่วยเหลือด้านอาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค ถุงยังชีพ

(ง) การแบ่งหน้าที่ตามความถนัด เช่น คนที่พายเรือได้ ให้ช่วยคนในชุมชนเรื่องการเดินทาง โดยชุมชนได้รับเรือบริจาคจำนวน 3 ลำ บรรจุคนได้ 2-3 คน หากต้องการเวลาเดินทางต้องไปเป็นกลุ่มเนื่องจากมีเรือน้อย เพื่อความคุ้มค่าและประ โยชน์สูงสุด ปัจจุบันเก็บเรือไว้ที่สหกรณ์ชุมชน, ช่างในชุมชน ดูเรื่องการก่อสร้าง งานระบบไฟฟ้า การทำสะพาน

ทางเดิน ซึ่งวิธีการสร้างลำบาก เนื่องจากต้องปักเสาบนพื้นถนน ในขณะที่น้ำไหลเชี่ยว แต่ด้วยความร่วมมือกันจึงสำเร็จ, คุระบับสื่อสาร เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ที่ใช้ได้สะดวกเนื่องจากมีร้านค้า ที่มีผู้เติมเงินและขายของราคาปกติ, มีการทำนั้งร้าน ค่อเติมศาลา เก็บผ้าใบกันแดดสำหรับนั่งทำกิจกรรมชุมชนร่วมกัน เพื่อแก้เครียด เช่น เล่นหมากรุก พุดคุยต่างๆ มีการทำอาหารร่วมกัน

(จ) หน่วยงานช่วยเหลือระหว่างอุทกภัย ประกอบด้วย เทศบาล

นายกเทศมนตรีและภรรยา, พอช., สท.ประจำพื้นที่, กรมทรัพยากรน้ำ,อาสาสมัคร,มหาวิทยาลัย 21 มงคลชัยบุรี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., ปตท., สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 และช่อง 9, บริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์เทนเมนท์ เป็นต้น

3. หน่วยงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และเครือข่าย

(ก) เป็นหน่วยงานกลางในการมอบถุงยังชีพแก่ชุมชนที่เดือดร้อน

(ข) ให้ความรู้การจัดการในภาวะอุทกภัย

(ค) วางแผนในการดำเนินการ ฝังความช่วยเหลือ การดูแลให้ความ

ช่วยเหลือหรือได้รับความเดือดร้อนมากกว่า เช่น คนพิการ คนชราและเด็ก การแจกจ่ายสิ่งของอาหาร ที่เพียงพอตามความต้องการแต่ละพื้นที่อย่างเป็นระบบ

(ง) การรวมคน แบ่งงานตามถนัด ความสามารถ โดยใช้คนให้ตรงกับงาน

(จ) การวางแผนอพยพ การเตรียมความพร้อม เช่น อุปกรณ์ อาหาร เครื่องดื่ม ของใช้ที่จำเป็น มีการสำรองไว้

4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(ก) ด้านกายภาพ พยายามคิดต่อรอดขนขยะ เพื่อทำความสะอาด

สิ่งแวดล้อม สิ่งก่อสร้างเกิดความเสียหาย

(ข) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ประสานขอช่วยเหลือทางทหารภาค 2 และ

หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาลและภาคเอกชน การประสานงานสื่อสารเสียงตามสาย คูสถานการณ์ ประกาศ ประชาสัมพันธ์ ประมาณระดับน้ำและความช่วยเหลือด้านถุงยังชีพ พยายามแจกจ่ายให้ทั่วถึง พบปัญหาและอุปสรรคคือ การเดินทางเข้าช่วยเหลือไม่สะดวก จึงแนะนำควรอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เช่น ศูนย์อพยพ เพื่อการได้รับถุงยังชีพอย่างทั่วถึง

2. ระดับชุมชน

(ก) ด้านที่อยู่อาศัย

- (1) ต้องมีสถานที่ในการอพยพและ สาธารณภัย
- (2) หาพื้นที่สำหรับผู้ป่วย คนพิการและเด็ก ให้ดำเนินชีวิต โดยได้รับความเดือดร้อนน้อยที่สุด

(ข) ด้านการอยู่อาศัย

- (1) มีแผนผังในการดำเนินการอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ฝั่งความช่วยเหลือ การดูแลใครควรช่วยเหลือหรือได้รับความเดือดร้อนมากกว่า เช่น คนพิการ คนชราและเด็ก การแจกจ่ายสิ่งของ อาหาร ที่เพียงพอตามความต้องการแต่ละพื้นที่อย่างเป็นระบบ
- (2) รวมคน แบ่งงานตามความสามารถ การใช้คนให้ตรงกับงาน
- (3) การวางแผนอพยพ การเตรียมความพร้อม เช่น อุปกรณ์ อาหารและเครื่องเค็ม ของใช้ที่จำเป็น มีการสำรองไว้ หาอุปกรณ์ช่วยซ่อมแซมและฟื้นฟู ทำความสะอาด ป้องกันเชื้อรา โรคต่างๆประสานงาน การรับบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ ร่วมพัฒนา หาอาชีพเสริมให้คนในชุมชน

5.4 สรุปการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉินและความเสียหายที่เกิดขึ้น

1. ระดับผู้อยู่อาศัย

(ก) สภาพทางกายภาพ

ทั้งชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 มีสภาพทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม การที่อยู่อาศัยที่แตกต่างๆ ชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 และชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 แม้ว่าสภาพดิน พื้นที่ราบลุ่มเหมือนกันแต่ลักษณะ ที่อยู่อาศัย การจัดการที่อยู่อาศัยแตกต่าง ก่อให้เกิดความเสียหายที่แตกต่างกัน โดยชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 มีงานระบบไฟฟ้า ประปา สุขาภิบาลที่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ยังสามารถใช้โทรศัพท์มือถือได้ การอาศัยร่วมกันเป็นกลุ่ม สามารถแจ้งสื่อสารได้ทั่วถึง หากมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือได้สะดวก ขณะที่ชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 งานระบบไม่ได้มาตรฐาน บ้านไม่สามารถอยู่อาศัยได้ ต้องย้ายไปศูนย์อพยพ ซึ่งอยู่อย่างแออัด ดังนั้นการจัดการที่อยู่อาศัยชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 จึงมีความเดือดร้อนและเสียหายน้อยกว่าและชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6

(ข) ด้านเศรษฐกิจและสังคมระหว่างฉุกเฉิน

เมื่อน้ำมาชุมชนต้องช่วยเหลือตนเอง ดังนั้นชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 ไม่อพยพ จึงช่วยเหลือกัน โดยการแบ่งหน้าที่ตามความถนัด เช่น ช่างไฟ ช่วยบ้านทุกหลังในชุมชนย้ายปลั๊กขึ้นที่สูง แยกระบบเบรกเกอร์ให้สามารถใช้ไฟได้ชั้นบน, ทำสะพานการสัญจรของชุมชนร่วมกันต่อเสาดอมบอนถนน โดยหาวัสดุบริเวณใกล้เคียง, กลุ่มแม่บ้านร่วมกันทำอาหาร เพื่อการประหยัด ได้พบปะ พูดคุย คลายความเครียด ขณะที่ชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 อยู่อาศัยที่ศูนย์ชุมชน มีความเดือดร้อนเรื่องการอยู่อาศัย ความแออัด อีกทั้งมีเด็ก คนชราและคนพิการ อยู่อาศัยร่วมกัน ดังนั้นการจัดการที่อยู่อาศัยชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 จึงมีความเดือดร้อนและเสียหายน้อยกว่าและชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6

2. ระดับชุมชน

ความสามัคคีและร่วมใจทั้งตำบลในการจัดการและป้องกันในภาวะอุทกภัย ทำให้ใช้เวลาในการจัดการอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ลดความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งหากมีแผนการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยอย่างชัดเจน ทำให้ความเสียหายลดลง

3. หน่วยงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และเครือข่าย

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยโดยการให้ความรู้ ความช่วยเหลือต่างๆ เช่น ลุงยังชีพ อาสาสมัครจากชุมชนอื่นที่เข้าร่วม โครงการเข้าช่วยเหลือผู้เดือดร้อน นอกจากนี้ยังยึดเวลาการผ่อนชำระบ้าน ทำให้ช่วยความเสียหายเรื่องการออมทรัพย์ของชุมชน

4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(ก) สภาพทางกายภาพ

มีหน้าที่และรับผิดชอบชุมชนในตำบลบางขุน ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมตามริมคลอง กองขยะเทศบาล พื้นที่สีเขียว คันไม้ สิ่งปลูกสร้าง ถนน ความเสียหายทางกายภาพ

(ค) ด้านเศรษฐกิจและ สังคมระหว่างอุทกภัย

ค่าชดเชย ความช่วยเหลือในแต่ละชุมชน การฟื้นฟูโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับ ความเสียหายมหาศาล ส่งผลต่ออาชีพชาวชุมชน

5. หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ

จากการประสานหน่วยงานภาคีภายนอกตำบลบางขุนได้รับงบประมาณการช่วยเหลือ 50,000-60,000 บาท โดยการรับบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ

ตารางที่ 4.9 สรุปช่วงเวลาการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย

เดือน	ก่อนอุทกภัย การเตรียมการจัดการ	ระหว่างอุทกภัย การรับสถานการณ์ฉุกเฉิน	หลังอุทกภัย การฟื้นฟูและการฟื้นฟู
ตุลาคม พ.ศ.2554	18-19 น้ำท่วมชุมชน ระดับความสูง 0.2-0.5 เมตร		
ต้น (วันที่ 1-10)			
กลาง (วันที่ 11-20)			
ปลาย (วันที่ 21-31)			
พฤศจิกายน พ.ศ.2554		น้ำท่วม ระยะเวลา ประมาณเดือนกว่า ระดับน้ำสูง 0.50-2.0 เมตร	
ต้น (วันที่ 1-10)			
กลาง (วันที่ 11-20)			
ปลาย (วันที่ 21-30)			
ธันวาคม พ.ศ.2554			น้ำลด ระยะเวลาฟื้นฟู
ต้น (วันที่ 1-10)			
กลาง (วันที่ 11-20)			
ปลาย (วันที่ 21-31)			
มกราคม พ.ศ.2555			
ต้น (วันที่ 1-10)			
กลาง (วันที่ 11-20)			
ปลาย (วันที่ 21-31)			
กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555			

5.5 การวิเคราะห์ข้อดี ข้อจำกัดและปัญหาในการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย

1. ระดับผู้อยู่อาศัย

(ก) การวิเคราะห์ข้อดี ชุมชนเข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง จึงมีกระบวนการจัดการตนเอง ช่วยเหลือกันเอง ประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้มีความสามัคคีในชุมชน ช่วยกันป้องกันบุคคลภายนอกเข้า โครงการ, การจัดการงานระบบไฟฟ้าและประปา ทำทางสัญจรในชุมชน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับชุมชนอื่น ๆ นำเป็นแบบอย่าง ประชุกดีให้เข้ากับชุมชนตนเอง

(ข) ข้อจำกัดและปัญหาในการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย ระยะเวลาแผนการจัดการ การป้องกันที่มีอย่างจำกัด จึงเกิดความเสียหายรุนแรง หากมีการวางแผนการจัดการและแบ่งงานในแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน สามารถลดความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ , ไม่มีวัสดุของใช้จำเป็นในแต่ละเทศ วัสดุ, งานระบบไฟฟ้า ประปา สุขาภิบาล ฯลฯ

2. ระดับชุมชน

ชุมชน	หัวข้อ	รายละเอียด
ชุมชนบ้าน คลองรังสิต หมู่ 6	ประวัติความเป็นมา และสภาพทางกายภาพ ชุมชน	ที่ดินเดิมบุกรุกกรมเจ้าท่า กรมชลประทาน เข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคงบางส่วน พื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ผังชุมชน รูปแบบกระจายตามแนวขนานริมคลอง บ้านชั้นเดียวและสองชั้น ที่อยู่อาศัยไม่ได้มาตรฐาน งานระบบที่ไม่ดี
	สภาพทางเศรษฐกิจและ สังคมของ	ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป การออมทรัพย์ไม่สม่ำเสมอ
	ข้อดี	ใกล้ศูนย์ชุมชน ในหมู่ 6 ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง ความสามัคคีในชุมชน
	ข้อเสีย	ขาดการวางแผนจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ที่อยู่อาศัยและงานระบบ สุขาภิบาล ที่ไม่ได้ มาตรฐาน เมื่อน้ำท่วมไม่สามารถอยู่อาศัยในบ้านต้องอพยพ สาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ไม่มีทุกครัวเรือน ต้อง อาศัยบ้านข้างเคียง
	ปัญหา อุปสรรค ของการ จัดการที่อยู่อาศัย	เนื่องจากไม่มีแผนจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ที่ชัดเจน เมื่อเกิดเหตุการณ์ต้องจัดการตาม สถานการณ์ฉุกเฉิน ปัญหา อุปสรรคคือหาวัสดุ อุปกรณ์ ที่อยู่อาศัยลำบาก เช่น ศูนย์อพยพ ด้วมลอย น้ำ เครื่องกรองน้ำ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ของใช้ จำเป็น ขาดยาโรค

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากอุทกภัยครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบต่ออย่างยิ่ง จากงานวิจัยเลือกศึกษาหน่วยงานที่ช่วยเหลือด้านการอยู่อาศัยสำหรับชุมชนผู้มีรายได้น้อย โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) โครงการบ้านมั่นคง จากการศึกษาสัมภาษณ์ผู้จัดการสำนักงานภาคกรุงเทพมหานครและหัวหน้าสำนักทรัพยากรบุคคลของพอช. ในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ได้วิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลต่างๆและจากการประชุม พบว่าพื้นที่ระดับอุทกภัยสูงคือ ชุมชนบางขุน จังหวัดปทุมธานี มีระดับอุทกภัย 1.80-2.40 เมตร เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองล้อมรอบ โดยชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนต้นแบบและเป็นรูปธรรม คือชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 เป็นที่ดินใหม่ ดำเนินกลางปลูกสร้าง เป็นชุมชนต้นและชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 เป็นชุมชนที่ปรับปรุงในที่ดินเดิมอยู่อาศัยยาวนาน มีประเด็นที่น่าสนใจคือการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย

6.1 สรุปผลการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ปัญหาและอุปสรรค

1. ระดับตัวบ้านหรือหน่วยพักอาศัย

ตารางที่ 6.1 การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2

การจัดการที่อยู่อาศัย	เตรียมการ	ปัญหาและอุปสรรค	ข้อดีในการจัดการ
ก่อนน้ำท่วม	ที่อยู่อาศัย	- ใช้เวลาเตรียมตัวไม่นาน เนื่องจากเตรียมป้องกันส่วนรวมของทั้งตำบล - ขาดแคลนวัสดุในการป้องกัน หากทำไม่ได้	- แบ่งหน้าที่ตามความถนัดแต่ละคน ช่างชุมชนช่วยย้ายปลั๊กไฟ
	การอยู่อาศัย	- ขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภค ของใช้จำเป็น - ไม่มีเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว ใช้การบอกต่อ - ขาดพาหนะ เช่น เรือ ไม่เพียงพอ	- ความสามัคคีในการทำพื้นที่ส่วนรวม พื้นที่ประชุม ทำกิจกรรมพูดคุย การทำทางเดินสัญจร
ระหว่างน้ำท่วม	ที่อยู่อาศัย	- ปลอ่ยให้น้ำเข้าชุมชน ช่วงแรกมีสัตว์ร้าย งู ตะขาบ หนู ฯลฯ พยายามไม่ทำลาย ไม่ยุ่งเกี่ยว - ผัน หนีน้ำ ประดู ฯลฯ ขำขุด	- ระบบไฟฟ้า ปรระปาใช้ตามปกติ แต่บางหลังที่ชั้น 2 ไม่มีห้องน้ำต้องถ่ายอุจจาระหรือขอขับถ่ายบ้านข้างเคียง
	การอยู่อาศัย	- การกินลำบาก หาซื้อของยาก - การนอนอย่างแออัดเนื่องจากนำสิ่งของจากชั้นล่างและนอนรวมกับสัตว์เลี้ยงบนชั้นบน - สร้างกิจกรรมร่วมกัน - ขาดการรักษาโรค เดินทางไปโรงพยาบาลลำบาก - มีการโจรกรรม ชุมชนร่วมกันจับเวรยาม ดูแลซึ่งกันและกัน	- การประสานทุกหน่วยงาน ทั้ง พอช. ราชมณฑลฯ, เทศบาล WORKPOINT, ปตท. ช่วยด้านวัสดุ อุจยังชีพ ประชาสัมพันธ์ชุมชน - ช่วยเหลือชุมชนอื่นที่เดือดร้อนมากกว่า เช่น ได้เครื่องกรองน้ำจากราชมณฑลฯนำไปให้ศูนย์ฯเนื่องจากมีจำนวนคนมากกว่า
หลังน้ำท่วม	ที่อยู่อาศัย	- วัสดุ อุปกรณ์เสียหาย ซื่อใหม่หรือซ่อมแซม	- ร่วมปรับปรุงซ่อมแซมพื้นที่ส่วนรวม
	การอยู่อาศัย	- ขอผ่อนหนี้สินจากพอช. - ทำความสะอาดคราบสกปรก ล้างเชื้อราและขยะ	- ช่วยกันลงแขก ทำความสะอาดร่วมกัน - ผู้นำเข้มแข็งจัดสรรงบประมาณการเงินเสนอ พอช.

ตารางที่ 6.2 การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6

การจัดการที่อยู่อาศัย	เตรียมการ	ปัญหาและอุปสรรค	ข้อดีในการจัดการ
ก่อนน้ำท่วม	ที่อยู่อาศัย	-มีเตรียมตัวไม่มากเนื่องจากไปช่วยส่วนรวมของทั้งตำบล -ขาดแคลนวัสดุในการป้องกัน หาเท่าที่ทำได้ -ที่อยู่อาศัยไม่สามารถอยู่ได้ เนื่องจากอยู่ตามริมคลอง มีน้ำท่วมสูง บางหลังมีคหัว	-มีเรือ -การประสานงาน ติดตามข่าวสาร แบ่งดูยังชีพ
	การอยู่อาศัย	-ขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภค ของใช้จำเป็น -ขนพาหนะ มีเรือบางหลังนำไปประกอบอาชีพรับจ้าง	-ส่วนใหญ่อพยพไปที่ศูนย์ฯทำให้ช่วยเหลือได้สะดวก -มีการกระจายข่าว แต่อาจไม่ทั่วถึง
ระหว่างน้ำท่วม	ที่อยู่อาศัย	-ผนัง หน้าตา ประตู ชำรุด -สิ่งแวดล้อมไม่ดี มีขยะเต็มคลองและการดูค่าที่ขยับถ่าย เสมือนเป็นทะเล ขยะ เหม็นเน่า -ระบบไฟฟ้า ต้องใช้เทียน -ประปาไม่มี ใช้น้ำจากคลองแก่งสารส้ม	-การประสานงาน ติดตามข่าวสาร แบ่งดูยังชีพ -อยู่ศูนย์ฯแบ่งหน้าที่กันทำ พุดคุย ทำให้ลดความเครียด บางคนขอเป็นอาสาสมัคร -การทำรวมครัวกันกิน
	การอยู่อาศัย	-การกินและการอยู่อาศัยลำบาก -การนอนอย่างแออัด -ย้ายปลั๊กไฟตาม บางคนตายเนื่องจากไฟดูด -ขาดยารักษาโรค เดินทางลำบาก	-การประสานทุกหน่วยงาน ทั้ง พอช. ราชชมกลฯ, เทศบาล WORKPOINT, ปตท. ช่วยด้านวัสดุ ดูยังชีพ -ช่วยเหลือชุมชนอื่นที่เดือดร้อนมากกว่า เช่น ได้เครื่องกรองน้ำจากราชชมกลฯนำไปให้ศูนย์อพยพ
หลังน้ำท่วม	ที่อยู่อาศัย	-วัสดุ อุปกรณ์เสียหาย ซื่อใหม่หรือซ่อมแซม	-ปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย
	การอยู่อาศัย	-ขอผ่อนหนี้สินจากพอช. และธนาคาร บางหลังไม่สามารถอยู่ได้ -ทำความสะอาด ถ้างเชื้อรา ขยะ	-ช่วยกันลงแขก ทำความสะอาด -ผู้นำเข้มแข็ง บันทึกความเสียหาย ประชุมทั้งตำบล, จัดสรรงบประมาณ

2. ระดับชุมชน

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ข้อดีคือ ความสามัคคีทั้งตำบล การประสานงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานทางภาครัฐและภาคเอกชน เครือข่ายพอช. ติดตามข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ การแบ่งหน้าที่ตามความถนัด แบ่งถุงยังชีพที่ทั่วถึง

ปัญหาและอุปสรรค การติดต่อไม่สะดวก เดินทางเข้าถึงอย่างลำบาก ค่าใช้จ่ายสูง และใช้เวลานาน ขาดแคลนของใช้จำเป็นในแต่ละเพศ, วัย สิ่งแวดล้อมไม่ดี มีขยะกีดขวาง อันตรายจากสัตว์ร้าย

3. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และเครือข่าย

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ข้อดีคือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานทางภาครัฐและภาคเอกชน เครือข่ายพอช. มอบถุงยังชีพแก่ชุมชนที่ได้รับ ความเดือดร้อน เดินทางเข้าช่วยเหลือ การให้ความรู้และคำปรึกษา พบปะพูดคุย แบ่งหน้าที่ตามความถนัดจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือผู้เดือดร้อน โดยได้รับงบประมาณในการบริจาคจากเครือข่ายพอช. การอบรมทรัพย์สินและผ่อนชำระด้านที่อยู่อาศัย โดยให้ระยะเวลาในการจ่ายภายหลังฉุกเฉิน 6 เดือน จ่ายตามปกติในเดือนที่ 7 เนื่องจากช่วงน้ำท่วม ผู้อยู่อาศัยขาดรายได้ อีกทั้งได้รับความเดือดร้อนในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ปัญหาและอุปสรรค การติดต่อไม่สะดวก เดินทางเข้าถึงอย่างลำบาก ค่าใช้จ่ายสูง ใช้เวลานาน มีขยะกีดขวางและอันตรายจากสัตว์ร้าย

4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน ข้อดีคือ ก่อนเกิดฉุกเฉินได้ทำความสะอาดคลองเพื่อการระบายน้ำสะดวก เมื่อช่วงต้นเดือนตุลาคม พ.ศ.2554 ได้ระดมชาวชุมชน ในตำบลบางปูน ช่วยกันจัดเตรียมและป้องกันฉุกเฉิน โดยการสร้างพนังและก่อสร้างบ่อบาดาลได้ จัดหาวัสดุ ซึ่งช่วงก่อนฉุกเฉินหาซื้อลำบากมาก นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้การเตรียมตัวและการจัดการน้ำท่วม การแจ้งสถานการณ์ต่างๆ เช่น ระดับน้ำอยู่ที่จุดใด สูงเท่าไรระหว่างฉุกเฉิน ได้จัดหางบประมาณต่างๆจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมอบสิ่งของจำเป็น ถุงยังชีพ อาหารและเครื่องคั้น การบริจาคเรือ ส้วมลอยน้ำ เครื่องสูบน้ำ เครื่องกรองน้ำแก่ชุมชน ช่วงหลังฉุกเฉินได้มอบค่าชดเชย การประเมินค่าความเสียหาย ทำความสะอาด รักษาสิ่งแวดล้อม กำจัดขยะ วางแผนการจัดการในภาวะน้ำท่วมอย่างจริงจัง เพื่อลดความเสียหาย ความเดือดร้อนให้น้อยที่สุด

6.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะน้ำท่วม ศึกษาข้อมูลทฤษฎีมีเอกสาร แนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดเกี่ยวกับอุทกภัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ การสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างถึงการจัดการที่อยู่อาศัยการเตรียมการช้ก่อนน้ำท่วม ระหว่างน้ำท่วม หลังน้ำท่วม ทั้งตัวบ้าน ตัวชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโครงการบ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

จากการศึกษา พบว่าไม่มีการวางแผนในการจัดการน้ำท่วม มีการคาดการณ์ล่วงหน้า เนื่องจากเคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมแต่ไม่รุนแรง สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ จากความเสียหายที่เกิดขึ้น ทำให้ตระหนักถึงวิธีและแผนการจัดการอย่างจริงจัง ควรมีการจัดทำแผนผังเพื่อทราบถึงจุดการระบายน้ำ การตรวจสอบประสิทธิภาพการระบายน้ำ เขื่อน ประตูน้ำ การจัดการงานระบบสาธารณูปโภคต่างๆ การทำความสะอาดทางระบายน้ำเสมอ เช่น ขุดลอกคูคลอง กำจัดผักตบชวา ขยะ สิ่งก่อสร้างต่างๆด้านการจัดการ โดยชุมชนต้องมีความสามัคคี แบ่งหน้าที่ตามความถนัด การประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสาร ถูกต้อง ชัดเจนและทั่วถึง จัดการระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การอยู่ร่วมกับน้ำตามสภาพประเทศ การปรับตัว การประเมินค่าผลกระทบและความเสียหาย โดยการคำนึงตามช่วงเวลาก่อนเกิดอุทกภัย ระหว่างเกิดอุทกภัยและหลังน้ำท่วมเกิดอุทกภัยความเสียหายน้อยที่สุด

จากข้อมูลทั้งจากผู้เชี่ยวชาญเรื่องเกี่ยวกับการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะน้ำท่วม ทั้งจากสอบถาม ข้อคิดเห็นและการประชุมข้อเสนอแนะ พบว่า ทุกหน่วยงานต้องมีการประสานงานที่ชัดเจน ถูกต้อง แม่นยำและรวดเร็ว หัวใจหลักคือ องค์กรชุมชน โดยหลังอุทกภัย มีสรุปการประชุมบทเรียนจากอุทกภัย พบว่ามีผู้ได้รับความเดือดร้อน โดยเฉพาะคนชรา เด็ก คนพิการ ผู้ป่วย ที่ไม่สามารถรับการช่วยเหลืออย่างทันที ต้องมีแผนการจัดการเพื่อลดความเสียหายจากภาวะอุทกภัยได้มากขึ้น ข้อดีคือ การช่วยเหลือ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนดีขึ้น หลังชุมชน เห็นออกเห็นใจซึ่งกันและกัน จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ได้มีการวางแผน เตรียมการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัยสำหรับอนาคต

6.3.2 ระดับชุมชน

ข้อเสนอแนะระดับชุมชน ได้มีการจัดการทั้งตำบล เมื่อน้ำท่วมทั้งตำบล ประธานผู้นำชุมชนบางทูน หมู่ 6 ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่าย การประสานงานให้ความช่วยเหลือแต่ละชุมชน ได้มีแผนการจัดการที่ชาวชุมชนบางทูนเสนอแนะ ดังนี้

(1) ระยะสั้น (แผนเร่งด่วน)

- ทำข้อมูล แผนที่ทำมือ ทำผังตำบล

- ซ่อมแซมทางเข้าชุมชนริมคลอง
- การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมทำสะอาดในระดับเมือง การประสานเทศบาล

2.4) คชช

- ปูถูกหักสวนครัว/เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน
- ศูนย์อพยพและบ้านพักชั่วคราว

2) ระยะยาว

- เตรียมจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย, เตรียมพื้นที่ชั้นล่างให้โถง
- ขุดลอกท่อระบายน้ำให้หน้าไหลได้สะดวกทุกปี ยกถือประปาให้สูง การทำห้องน้ำไว้ที่ชั้นบนของบ้าน
- สร้างระบบไฟฟ้าให้มีเบรกเกอร์ตัดไฟระหว่างชั้นบนกับชั้นล่างได้ ยกปลั๊กไฟและเต้าเสียบให้สูง
- หลังคาบ้านควรติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เพื่อป้องกันการถูกตัดกระแสไฟฟ้า
- การหัดว่ายน้ำและพายเรือเป็นและหาเรือขนาดเล็กไว้ทุกหลัง
- เตรียมข้าวสารอาหารแห้ง น้ำดื่ม และยารักษาโรคที่จำเป็นและสำหรับผู้ที่
- มีโรคประจำตัวให้พร้อม เช่น หอบ หืด ความดัน เบาหวาน
- มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่องทั้งพื้นที่ มีการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายภายนอกพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลและประชาสัมพันธ์
- ข่าวสาร ข้อมูล ต้องมีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่องทั้งพื้นที่ มีการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายภายนอก พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินเราสามารถนำมาใช้ได้ทันการณ์ รวมคนทำงานในพื้นที่ของเทศบาลจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย พร้อมทั้งมีพื้นที่รองรับเป็นศูนย์พักพิงให้กับผู้ประสบภัย

6.3.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะจากชุมชนผู้อยู่อาศัย¹⁰ การจัดการแผนป้องกันในอนาคค การจัดตั้งศูนย์อพยพที่ใกล้ที่อยู่อาศัย ใกล้โรงพยาบาล ความเพียงพอ อีกทั้งต้องสะอาดและปลอดภัย , สัตว์เลี้ยงควรอยู่ที่ไหน อาจอยู่รวมกัน โดยมีสัตวแพทย์และผู้ช่วยช่วยดูแล อาหาร อุปกรณ์ มีสัตว์ก็ประเภท , การป้องกันสัตว์ร้าย มีผู้เชี่ยวชาญในการจับ ตะขาบ หมู แมลงสาบ ฯลฯ เพื่อให้ชุมชนปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อม ในการทำการป้องกัน เช่น เขื่อน ต้องออกแบบก่อสร้าง, การทำบ้านลอยน้ำ สามารถใช้ได้จริงและปลอดภัย การประยุกต์ใช้รูปแบบจากต่างประเทศแล้วสร้างให้เหมาะกับ

6.4 ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉินในตำบลบางพูน อำเภอเมือง จังหวัด

ปทุมธานี แสดงถึงความสามัคคี โดยเทศบาลบางพูนได้ประกาศ รวบรวมชาวชุมชนและช่วยเหลือการจัดการและป้องกันร่วมกัน การประสานงานและประชาสัมพันธ์

ลักษณะทางกายภาพตำบลบางพูน เป็นพื้นที่รับน้ำ พื้นที่แอ่งกระทะ เคยเกิดน้ำท่วมหลายครั้ง แต่มีการป้องกัน การอยู่อาศัยได้โดยไม่เดือดร้อนเท่าปี พ.ศ. 2554 ที่มีระดับน้ำท่วมสูงจึงได้รับความลำบาก อีกทั้งมีชุมชนที่เข้มแข็งมีการจัดการตนเอง เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ได้มีการจัดการตนเองแบบฉุกเฉิน เนื่องจากไม่ได้วางแผนล่วงหน้าอย่างชัดเจน ในระดับตัวบ้านมีการจัดการตนเองน้อย เนื่องจากไปช่วยกันจัดการทั้งตำบล ไม่คาดคิดว่าน้ำจะเชิ่วไหลมาอย่างรวดเร็ว และระดับน้ำท่วมสูง เมื่อกระสอบทรายแตกทางคลองบางหลวงเชียงราก น้ำไหลท่วมทั้งตำบลอย่างรวดเร็ว เดือดร้อนทั้งหมดทั้งตัวบ้าน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดังนั้นจากงานวิจัยได้มีการศึกษาสภาพทั่วไป การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉิน การอภิปรายผลในแต่ละระดับ ซึ่งสรุปแล้วทุกฝ่ายควรมีการวางแผนการจัดการล่วงหน้า มีคู่มือ เพื่อลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ควรเพิ่มความสูงของบ้านชั้นล่างให้สามารถสร้างชั้นลอยเพื่อเก็บของได้ ส่วนชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 ควรยกได้ดูบ้านให้สูงขึ้นอีก แยกระบบไฟฟ้าชั้นล่างกับชั้นบน ขยายศูนย์ชุมชนของทั้งสองชุมชนและจัดให้มีห้องส้วมที่ชั้นสองมากขึ้น มีถังเก็บน้ำรวม มีการเตรียมส้วมลอยน้ำ ยารักษาโรคและอาหารแห้ง ด้านการจัดการให้หน้าผลที่ได้จากการประชุมสรุปบทเรียนจากน้ำท่วมร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) มาดำเนินการอย่างจริงจัง จัดทำคู่มือและเผยแพร่ความรู้การจัดการตนเองของชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 เพื่อเป็นตัวอย่างทั้งแก่ชุมชนผู้มีรายได้น้อยและชุมชนอื่นๆ โดยชุมชนเจริญพัฒนา หมู่ 2 มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 34,000 กว่าชุมชนบ้านคลองรังสิต หมู่ 6 และมีการอบรมทรัพยากรโครงการบ้านมั่นคง

6.5 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

15

จากการศึกษาการจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะน้ำท่วม ช่วงก่อนน้ำท่วม ระหว่างน้ำท่วมและหลังน้ำท่วม ได้ทำการศึกษาพื้นที่ได้รับความเดือดร้อนระดับรุนแรง ดังนั้นอาจศึกษาพื้นที่ได้รับความเดือดร้อนระดับปานกลางหรือน้อย ในอำเภออื่น ในจังหวัดปทุมธานีหรือจังหวัดอื่น การศึกษานี้เลือกศึกษาระดับจุลภาค ได้แก่ ระดับตัวบ้านหรือหน่วยพักอาศัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจศึกษาระดับมหภาค ได้แก่ ระดับประเทศ กลุ่มน้ำ จังหวัด เป็นต้น

การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคง

ORIGINALITY REPORT

10 %

SIMILARITY INDEX

10 %

INTERNET SOURCES

0 %

PUBLICATIONS

2 %

STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

www.waterforthai.go.th
Internet Source

2%

www.thaifloodlife.net
Internet Source

1%

Submitted to Chulalongkorn University
Student Paper

1%

library1.nida.ac.th
Internet Source

1%

cendru.eng.cmu.ac.th
Internet Source

1%

www.wiktorial.com
Internet Source

< 1%

www.h2th.com
Internet Source

< 1%

bangpoon.org
Internet Source

< 1%

paeviman.tourinThai.com
Internet Source

< 1%

www.nesac.go.th
Internet Source

< 1%

watkho.go.th
Internet Source

< 1%

luangphorkhoon.ac.th
Internet Source

< 1%

www.pathumthani.go.th
Internet Source

< 1%

www.nakhonsithammarat.go.th
Internet Source

< 1%

www.nstda.or.th
Internet Source

< 1%

elib3.ect.go.th <i>Internet Source</i>	< 1%
forum.plus.in.th <i>Internet Source</i>	< 1%
www.ertc.deqp.go.th <i>Internet Source</i>	< 1%
www.pkgjourneyline.net <i>Internet Source</i>	< 1%
www.vru.ac.th <i>Internet Source</i>	< 1%
www.meedee.net <i>Internet Source</i>	< 1%
bryla.boxza.net <i>Internet Source</i>	< 1%
www.allapartment.in.th <i>Internet Source</i>	< 1%
www.phai13.com <i>Internet Source</i>	< 1%
www.dwr.go.th <i>Internet Source</i>	< 1%
www.slideshare.net <i>Internet Source</i>	< 1%
eng.sut.ac.th <i>Internet Source</i>	< 1%
th.wikipedia.org <i>Internet Source</i>	< 1%
technology.in.th <i>Internet Source</i>	< 1%
www.m-society.go.th <i>Internet Source</i>	< 1%
113.53.232.212 <i>Internet Source</i>	< 1%
www.cpru.ac.th <i>Internet Source</i>	< 1%
our.obor.us <i>Internet Source</i>	< 1%
librae.mju.ac.th <i>Internet Source</i>	< 1%
khamwebsite.kham.ac.th	< 1%

Internet Source

kru.in.th

Internet Source

< 1%

www.rycoop.com

Internet Source

< 1%

www.donthong.ac.th

Internet Source

< 1%

www.ftpi.or.th

Internet Source

< 1%

www.thailocaladmin.go.th

Internet Source

< 1%

www.sac.or.th

Internet Source

< 1%

EXCLUDE QUOTES OFF

EXCLUDE MATCHES OFF

EXCLUDE BIBLIOGRAPHY OFF